

Ե. Չ. ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԿԵՋՈՒ ԵՎ ՍՈՍՈՒ ԲՈՒՍԱԿՆԵՐԻ ԱՃԵՑՈՒՄԸ ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

Կեչու (*Betula*) և սոսու (*Platanus*) տեսակները, շնորհիվ իրենց բարձր դեկորատիվության և համեմատական դիմացկունության մեծ նշանակություն ունեն Նրեանի կանաչ շինարարության մեջ, սակայն ի տարբերություն սոսուց, կեչին առաջիմ հազվագյուտ է կիրառվում կանաչապատման աշխատանքներում՝ սերմերով դժվար բազմախու պատճառով: Ինչպես հայտնի է, կեչու սերմերը մանր են և ունեն ցածր ծլունակություն: Այդ պատճառով էլ հաջող ծլման և մատղաշ բույսերի պահպանման համար անհրաժեշտ են հատուկ պայմաններ և խնամք՝ մակերեսային ցանք, հողի և օդի մշտական և բարձր խոնավություն, ստվերացում, թեթև ավազախառն հող և այլն: Իր բնական տարածման վայրերում, Ռուսաստանի անտառային գոտում, ինչպես նաև Կովկասի և Անդրկովկասի լեռնային անտառներում, կեչին տալիս է սերմային վերած: Համապատասխան ագրոտեխնիկայի դեպքում նշված շրջաններում հնարավոր է կեչու մասսայական բազմացումը սերմերով սովորական դաշտային պայմաններում: Ինչ վերաբերում է անտառազուրկ, թե տափաստանային և թե կիսաանապատային շրջաններին, որտեղ կեչին ներմուծված բույս է, այստեղ մինչև հիմա չի հաջողվում բուսականի աճեցնել բաց գրունտում:

Հայաստանի պայմաններում, անտառային տնտեսությունները մինչև հիմա օգտագործում են անտառներից վերցված բնական վերածի բուսականները, որոնք նախօրոք դաստիարակում են տնկարաններում: Անբարենպաստ հողակլիմայական պայմանները (ծանր կալվային հողերը և խիստ կոնտինենտալ չոր կլիման) հարավային շրջաններում, այդ թվում և ռեսպուբլիկայի անտառազուրկ վայրերում, ստիպում են աճեցնել կեչին սահմանափակ չափով, արհեստական հողային խառնուրդներում, թաղարներում կամ արկղներում: Նրեվանի Բուսաբանական այգում կեչու բուսականները մինչև հիմա էլ աճեցվում են այդ ձևով: Նույնը վերաբերում է և սոսուն, այն տարբերությամբ, որ վերջինը սովորաբար բազմացվում է նաև կտրոններով, բաց գրունտում: Բազմացման դժվարությունը խիստ սահմանափակում է կեչու և մասամբ սոսու մասսայական ներդրումը կանաչ շինարարության և անտառապատման տնկարեզում:

Կեչու սերմային բազմացման մասին գոյություն ունեն բազմաթիվ տվյալներ, բայց նրանց ստվար մասը վերաբերում է ՍՍՌՄ անտառային, հյուսիսային և միջին գոտու շրջաններին:

Բուբանովը (1948) Ռուսաստանի անտառատնտեսության գոտու պայմաններում հաջող արդյունք է ստացել, կեչու սերմերը ցանելով նոյեմբերի վերջերին, օգտագործելով ծղնոտը ցանքը ստվերացնելու համար: Լեբեֆին-

Բույսերի անունը	Սերմերի հավաքման ժամանակը	Սերմերի ցանքի ժամանակը	Սերմերի մաստ-մայական ծիլի ժամանակը	Սերմերի ծիլան առկա թվաքանակը և թափված ցանքի ծառայողական ժամանակը	Մեկ քառ. մետրի վրա գտնվող բույսերի քանակը մեկ ամսական հասակում	Բույսերի բարձրությունը սմ-ով ըստ տարիների				Բույսերի աճման անոգի. թվանշանը
						մաքս.	մին.	մաքս.	մին.	
						1960 թ.		1961 թ.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Betula Litvinowii A. Doluch.	հոկտեմբեր	26.11 59 թ.	20.4. 60 թ.	69.1	770	19.0	10.5	85	77	155
Betula pendula Roth.	օգոստոս	»	21.4. 60 թ.	56.1	365	27.0	17.0	54	49	147
Betula papyrifera Marsh.	սեպտեմբեր	»	22.4. 60 թ.	59.4	270	10.0	7.5	63	51	142
Betula costata Trautw	»	»	22.4 60 թ.	56.3	230	13.0	7.0	51	35	180
Betula lutea Michx.	»	»	20.4. 60 թ.	39.7	290	18.0	8.5	46	43	116
Platanus aceritolia Ait.	հոկտեմբեր	»	21.4. 60 թ.	59.5	110	76.0	50.0	122	73	197

Նշված խնամքի շնորհիվ փորձարկվող կեչու 5 տեսակի և թխկիատերև սոսու ցանքը տվեց հաջող արդյունք: Բուսակները ունեին նորմալ աճ, իսկ նրանց խտութիւնը մեկ ամսական հասակում հաշվվում էր 1 հեկտարի հաշվով 1,1—7,7 միլիոն հատ: Պետք է ասել, որ առաջին վեգետացիայի վերջում պահպանվեց բույսերի շուրջ 50 տոկոսը: Ա 1 աղյուսակում բերված փորձի տվյալները, ինչպես և բոլոր վերը նշվածը, թույլ են տալիս հանդել հետևյալ եզրակացություններին:

1. Երևանի կիսաանապատի խիստ հողակլիմայական պայմաններում հնարավոր է բաց գրունտում կեչու և սոսու սերմերից աճեցնել առողջ բուսակներ, կիրառելով հետևյալ միջոցառումները:

ա) Ցանքը կատարել ուշ աշնանը, ձյան վրա, թեթև կավաավազային փթած գոմաղբով պարարտացված հողում:

բ) Ապահովել հատուկ խնամք (հաճախակի ջրել, սկզբում ձեռքով, հետագայում հոսանքով, հողը մուլչապատել, մատղաշ բույսերը ամառվա սեզոնին ստվերացնել և այլն):

2. Կեչու փորձարկված 5 տեսակներից ամենից բարձր ծլունակութիւն է ցուցաբերել տեղական Լիտվինովի կեչին, իսկ ամենացածրը՝ դեղին կեչին (*Betula lutea*): Առաջին տարում կեչու բուսակները հասնում են 10—27 սմ բարձրութիւն, երկրորդ տարում 51—85 սմ: Ավելի արագ աճող սոսու բուսակները առաջին տարում ունենում են 76, երկրորդ տարում 122 սմ բարձրութիւն:

3. Տվյալ փորձի արդյունքները հեռանկար են բացում կեչին և սոսին մասսայաբար բազմացնելու Երևանի տնկարաններում, այդ արժեքավոր տեսակները կանաչապատման մեջ ներդնելու նպատակով:

Е. А. ГРИГОРЯН

ВЫРАЩИВАНИЕ БЕРЕЗЫ И ПЛАТАНА ИЗ СЕМЯН В УСЛОВИЯХ ЕРЕВАНА

Р е з ю м е

Приемы выращивания березы из семян не освоены даже в питомниках лесной зоны Армянской ССР, где эта порода довольно успешно возобновляется семенным путем. В условиях безлесной ереванской полупустыни с ее сухим, жарким климатом и тяжелыми бесструктурными буроземами все мелкосеменные древесные породы и кустарники, в том числе березу и платан, удастся выращивать только при посеве их семян в вазоны и ящики с садовой земляной смесью.

В специальных опытах, заложенных осенью 1959 года, автору удалось впервые успешно вырастить пять видов березы и платан кленолистный из семян в условиях питомника Ереванского ботанического сада.

Посев произведен под снег 26 ноября 1959 года. После схода снега семена в мелких бороздках покрывались тонким (0,5—1 см) слоем садовой земляной смеси и древесными опилками (2—3 см). Массовые

всходы появились к 20 апреля 1960 года, после чего опилки удалялись с посевных рядков и оставлялись в междурядьях в качестве мульчи.

В течение июля-августа сеянцы затенялись щитами из ивовых прутьев. Примерно до месячного возраста полив производился лейками, два раза в день. Впоследствии давался обычный полив напуском, но слабой струей. Результаты посева были успешные. В месячном возрасте насчитывалось на 1 кв. метре от 230 до 770 сеянцев разных видов березы и 110 штук платана. К концу первой вегетации сохранилось до 50% сеянцев. Лучшую всхожесть и густоту всходов имела береза Литвинова и желтая береза (*B. lutea*). Однолетние сеянцы березы достигли 10—27 см высоты, двухлетние—46—85 см, платан соответственно—76 и 122 см.

Результаты этого предварительного опыта свидетельствуют о возможности выращивания сеянцев березы и платана в питомниках орошаемой полупустынной зоны при условии соблюдения комплекса мероприятий, вкратце описанного выше.

Л И Т Е Р А Т У Р А

1. Рубанов Б. В. Выращивание березы бородавчатой без отенения щитами. „Лес и степь“, 8, 1950, 34—37.
2. Практики-лесоводы о способах выращивания березы. „Лес и степь“, 6, 1952, 71—73.
3. Березина В. М. Опыт выращивания сеянцев березы бородавчатой без отенения щитами. „Лесное хозяйство“, 9, 1955, 87—88.
4. Меркулов П. М. Опыт разведения карельской березы. „Лесное хозяйство“, 9, 1958.
5. Ткаченко В. И. и Кунченко А. И. К вопросу о выращивании березы в Бот. саду г. Фрунзе. Бюлл. Гл. бот. сада, вып. 27, 1957, 18—20.

